

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2789-6919/08/184-188>**Tərən Növrəs oğlu Növrəsli**

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

s.ü.f.d., dosent

novrasli22@gmail.com

Adilə İlham qızı İmanova

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti,

Magistrant

adilaimanova@gmail.com

QARABAĞ İQTİSADI RAYONUNUDA TURİZMİN İNKİŞAFINA TƏKAN VERƏN PRIORİTETLİ SAHƏLƏRİ

Xülasə

Müasir iqtisadi qeyri-sabitlik şəraitində turizm sektoru hələ də fəal inkişaf edir. Çünki turizm sektoru tələb və təklif baxımından günün tələblərinə uyğun gəlir. Turizmin planlaşdırılması tələb və təklif arasında tarazlığa nail olmaq üçün bir vasitədir. Bu təkcə bazarın xüsusiyyətlərini və meyllərini deyil, həm də bazarın ehtiyaclarını ödəmək üçün planlaşdırma prosesini başa düşməyə imkan verir. Bütün bunlara turizmin prioritetli sahələri imkan yaradır. Qarabağ iqtisadi rayonunda turizmin inkişafına təkan verə bilən bir sıra prioritetli turizm sahələri vardır ki, onların da inkişafı gələcəkdə regionda turizmin iqtisadiyyatın aparıcı sahəsinə çevrilməsinə köməklik edəcəkdir.

Açar sözlər: Qarabağ, turizm, SMART turizm, animasiya, qonaqpərvərlik, müalicə sağlamlıq turizmi.

Terlan Novres Novresli**Adile İlham İmanova**

AREAS OF PRIORITIES THAT INCREASE TOURISM DEVELOPMENT IN KARABAKH ECONOMIC REGION

Abstract

In the current context of economic instability, the tourism sector is still actively developing. Because the tourism sector meets the requirements of the day in terms of supply and demand. Tourism planning is a tool to strike a balance between supply and demand. This allows us to understand not only the characteristics and trends of the market, but also the planning process to meet the needs of the market. All this is made possible by the priority areas of tourism. There are a number of priority tourism areas in the Karabakh economic region that can stimulate the development of tourism, the development of which will help make tourism a leading sector of the economy in the region in the future.

Key words: Karabakh, tourism, SMART tourism, animation, hospitality, medical health tourism.

Giriş. İqtisadiyyatın aparıcı və ən dinamik sahələrindən biri olan turizm həm də sürətli inkişaf tempinə görə əsrin iqtisadi fenomeni hesab olunur. Bu gün turizmin davamlı inkişafını təmin etmək, müasir turist tələbatını ödəyəcək turizm məhsulunu formalaşdırmaq asudə vaxtın təşkilində göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin daimi olaraq artırılması şərti ilə mümkündür. Turməhsulun keyfiyyətinin yüksək səviyyədə olması turizm biznesinin inkişafı üçün lazım olan zəruri şərtədir [Növrəsli T.N., 2017, s. 77-80].

Turizmin prioritet sahələri onunla əlaqəli bir çox sektorların mövcudluğuna görə dinamik və mürəkkəbdir. Bu amillər və sektorlar turizm təcrübəsinin təmin edilməsi və turizm bazarından gəlir əldə edilməsi ilə bağlıdır. Turizm sisteminin dinamik xarakteri, sağlam və canlı turizm sənayesini təmin etmək üçün zəruri hallarda dəyişikliklər etmək üçün təyinatların xarici və daxili mühitinə mütəmadi olaraq öyrənilməsinə zəruri edir [Potapova K. K. 2016, s. 219-222].

Turizm və sosial-mədəni servis xidməti fəaliyyət növü kimi əhalinin asudə vaxtının səmərəli istifadə edilməsinə, ekskursiya, səyahət və turist marşrutlarının təşkilinə, həmçinin turistlərin başqa xidmət növlərindən istifadənin gücləndirilməsinə təkan verir. Turizm xidmətləri bilavasitə tursit təşkilatlarının fəaliyyətinin nəticəsidir. Turizm xidməti əməyin spesifik xüsusiyyətlərini və məzmunun müəyyənləşdirən milli iqtisadiyyatın müstəqil sahəsidir. Turizmdə əmək məhsuldarlığının artım sürəti üçün xidmətin səviyyəsinin yüksəldilməsi, əməyin təşkili və stimullaşdırılmasının forma və üsullarının təkmilləşdirilməsi, turizm və sosial-mədəni servis xidmətlərinin yenidən qurulması zəruridir [Növrəslı T.N. 2013, s.327-330].

Turizmdə hər şey xidmətdir. Məsələn; təyyarədə kürsü, otdə yataq, restoranda xidmət, nəqliyyatda daşınma, dənizdən və günəşdən faydalanmaq, mənzərəyə baxmaq, təbiəti və tarixi abidələri seyr etmək kimi [Növrəslı T.N. 2013, s. 411- 416].

Qarabağ iqtisadi rayonunda turizm sənayesinin inkişafına təkan verən prioritet turizm xidməti növlərinə qonaqpərvərliyi, müalicə sağlamlıq turizmini, speleoturizmi, animasiyalrı, SMART turizmi və s. aid edə bilərik.

Qonaqpərvərlik turizm xidmətinin keyfiyyət məhsulunun xüsusiyyətlərinin və ya ona aparən fəaliyyətin xüsusiyyətlərinin cəmidir. Bu adətən qiymətləndirmə ilə əlaqələndirilir (yaxşı, pis, yüksək, aşağı). Çünki keyfiyyət turistin tələblərinin, ehtiyaclarının və gözləntilərinin ödənilməsinə təmin edən məhsul xüsusiyyətləri qrupu kimi müəyyən edilir [Cheglazova M.E., Nesterova M.A. 2019, s. 63-66.].

Hazırkı şəraitdə Qarabağ iqtisadi rayonunda regionunda qonaqpərvərlik turizminin inkişaf etdirilən ən bariz nümunəsi Şuşa şəhəridir. Buraya səfər edən turistlər, istər yerli, istərsə də xaricilər şəhər mühiti ilə tanış olurlar və tarixi köklərə söykənən Şuşa şəhərinin qonaqpərvərliyi ilə yaxından tanış olurlar. Burada müxtəlif şəhər ekskursiyaları təşkil olunur, yerli mətbəxt nümunələri, adət-ənənələr turistlərə çatdırılır. Məsələn, 2022-ci il mart ayında Şuşa şəhərində qarın yağması və yolların bağlanması səbəbindən turistlər Bakı şəhərinə qayıda bilmədikləri üçün yerli otehdə gecələmə və qida ilə təmin olunmuşdur. Bu da, qonaqpərvərlik turizminin bir nümunəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Lakin gələcəkdə Qarabağ iqtisadi rayonunun bütün şəhər və kəndlərində turizmin məhz qonaqpərvərlik nümunəsinin inkişaf etdirilməsi üçün potensial imkanların olmasını da qeyd etmək lazımdır. Çünki Azərbaycan vətəndaşları hər zaman öz qonaqpərvərlikləri ilə seçilmiş və qəbul etdikləri qonağı daim yüksək səviyyədə qarşılamişlar.

Qarabağ iqtisadi rayonunda prioritet turizm növlərindən biri müalicə sağlamlıq turizmi ilə bağlıdır.

Müalicə sağlamlıq turizmi müasir turizmin ən gəlirli növlərindən biridir və nəinki yüksək artım tempinə malikdir, həm də dünyanın çoxlu sayda ölkəsinin iqtisadi inkişafında müəyyənədicici amildir. Təsadüfi deyil ki, dünyanın əllidən çox ölkəsi tibbi turizmin inkişafını milli siyasətin məqsədlərindən biri hesab edir ki, bu da səhiyyənin yeni konsepsiyasının yaranmasına şərait yaradır. Bu konsepsiyaya əsasən istənilən şəxs başqa ölkəyə müraciət edə bilər. Üstəlik, tibbin inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisədə daha az effektiv olduğu regionların sakinləri üçün xaricə tibbi səfərlər zəruri tədbirdir. Hazırda öz infrastrukturuna: tibbi idarəetmə, akkreditasiya orqanları, tibbi turizm agentlikləri və turoperatorlar malik olan tibbi xidmətlərin qlobal bazarı artıq formalaşmışdır [Medichinskiy turizm i eksport medichinskix usluq 2021, s. 40].

Ölkəmizdə və onun regionlarında sağlamlıq turizminin inkişafının aktualığı, turizm zonalarının rekreasiya və resurs potensialından səmərəli istifadə edilməsi xalqın sağlam imicinin formalaşması və sağlamlıq kapitalının artması, eləcə də turizmin inkişafı ilə bağlıdır.

Qarabağ iqtisadi rayonunda sanatoriya-kurort müalicəsi turizm sənayesinin inkişafı üçün perspektivli istiqamətdir ki, bu da müalicəvi iqlimin xüsusiyyətləri, unikal təbii və müalicəvi resurslar (cəlbədicı landşaft zonaları, mineral sular və s.) ilə bağlıdır.

Şuşa Azərbaycanda balneoloji-iqlim müalicə ocağı kimi çox məşhurdur. Şəhərin quru və təmiz havası və ultrabənövşəyi şüaların müalicəvi xüsusiyyətlərinə görə İsveçrənin Davos sağlamlıq mərkəzindən üstün olduğu məlumdur. Digər tərəfdən, Şuşanın Turşsu və Şırlanın karbon-hidrogen mineral suları və unikal dağ mənzərələri rekreasiya potensialını artırən amillər olub. Ermənistanın işğalı ilə əlaqədar onun fəaliyyəti müvəqqəti dayandırılıb. Tərtər axını vadisində 2100-2200 m hündürlükdə yerləşən İstisu mineral su bulaqları tərkibinə və müalicəvi keyfiyyətinə görə Çexiyanın dünyada tanınan

Karlovanı termal suları ilə eyni xüsusiyyətlərə malikdir. Mədə, bağırsağ, sinir sistemi, ginekoloji və uroloji xəstəliklər müalicə olunur [Növresli T.N., s. 209].

Yaxın gələcəkdə isə bu resurslardan istifadə etməklə, müxtəlif tibbi xidmətlər, tətbiq olunan innovativ texnologiyaları, eksklüziv müalicə üsullarının mövcudluğu, xəstəliklərin müalicəsi və profilaktikasında uzunmüddətli nəticəni təmin etməyə imkan verən yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin olması da bu sahənin inkişafının təminatçısıdır.

Termal və müalicəvi resurslardan istifadəyə əsaslanan turizm bütün dünyada kifayət qədər dinamik və tsiklik inkişaf edir. Müalicə sağlamlıq turizminin əsas xüsusiyyəti mineral sulardan, mineral ehtiyatlardan, tibbi ləvazimatlardan, o cümlədən müalicə və sağlamlıq prosedurlarından istifadə edilməsidir ki, onların həyata keçirilməsi yalnız həkimlərin aydın və ciddi nəzarəti altında mümkündür. Müalicə sağlamlıq turizminə əsaslanan turizm infrastrukturunun təşkilinin əsas zonalara aşağıdakılar aid edilir [Loiko O.T., 2007, s.152]:

- mehmanxanalarda yerləşən müalicə istirahət və iaşə zonaları;
- idman, sağlamlıq və mədəni fəaliyyət zonaları (kitabxanalar, oyun zalları, idman qurğuları və s.);
- müalicə üçün istifadə olunan tibbi-sanitariya prosedurları və mineral sular zonaları (sulfat, bikarbonat, xlorid və s.).

Yuxarıda qeyd etdiklərimiz gələcəkdə Qarabağ iqtisadi rayonunda müalicə sağlamlıq turizminin inkişaf etdirilməsi üçün prioritet imkanların olduğundan xəbər verir. Belə ki, hələ keçmiş sovetlər dövründə Qarabağ iqtisadi rayon özünün sağlamlıq ocaqları və istirahət evləri, çoxmərtəbəli binaları, səfalı yerləri ilə şöhrət qazanmışdır. Burada 6 sanatoriya və istirahət müəssisəsi, ikiyerli nömrələrdən ibarət turist bazası fəaliyyət göstərirdi. Bu baxımdan, diyarın ən gözəl sağlamlıq ocaqlarından biri olan Şuşa şəhəri müstəsna əhəmiyyət kəsb edirdi. Şuşa kurortuna dünyanın hər yerindən minlərlə adam gəlib istirahət etmiş və müalicə olunmuşdur. Şəhərin sanatoriyalarında hər növbədə 650-700 adam müalicə olunmuşdur [İmanov R.C., s. 162].

Qarabağ iqtisadi rayonunun prioritet turizm xidməti növlərindən biri də onun speloturizm potensialı ilə bağlıdır. Biz bilirik ki, speleoturizmin əsas xüsusiyyətlərinə mağaraların relyef formaları ilə əlaqədar olaraq yeraltı marşrutların təşkilidir. Lakin bu zaman turistdən fiziki cəhətdən güclü olmalı, dözümlük nümayiş etdirməli, bütün təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməklə speleoloqun göstərişlərini icra etməlidir. Speleoturizm müasir turizmin füsunkar, maraqlı və həyəcanverici sahələrindən biri hesab olunur.

Qarabağ iqtisadi rayonunun ərazisində xüsusi yerüstü və yeraltı relyef formaları var. Karst relyefinin yerüstü formaları - göllər, hövzələr, yeraltı karstın formaları mağaralarla təmsil olunur ki, onların da əksəriyyəti turistik əhəmiyyətə malikdir. Çünki ərazidəki mağaralar mənşəyinə, formasına və ölçülərinə görə müxtəlifdir. Onların bir çoxu təkə region üçün deyil, eyni zamanda respublika əhəmiyyətli mağaralar kimi tanınır. Speleoloji resursların unikalığı speleoturizmin inkişaf imkanlarını müəyyən edir ki, bu da speleoturizm işinin aktuallığını müəyyən edir.

Speleoturistlərin etikasına, mağaralarda davranışlarına, yeraltı təbiətə münasibətinə xüsusi tələblər qoyulur. Bu onları maraqlandıran obyektin - mağaranın, onun ekosistemlərinin, müxtəlif növ təbii formasiyaların, mineral və buz kristallarının həddindən artıq kövrəkliyi ilə bağlıdır. Məsələn, qırılan stalaktit yalnız onlarla, hətta yüzlərlə ildən sonra bərpa olunur. Təəssüf ki, mağaraların tədqiqi nəticəsində bir çox mineral birləşmələr məhv edilmişdir.

Qarabağ iqtisadi rayonunda speloturizmi inkişaf etdirmək üçün potensial imkanlara Şuşa mağarası, Azıx mağarası, Tağlar mağarası, Zar mağarası, Qaranlıq kaha mağarası, Bayqara mağarası, Hoçaz mağarası, Xan mağarası, Qaxal mağarası və s. aid edilə bilər. Bunlardan Şuşa mağarası, Azıx mağarası və Tağlar mağarasının morfolojiyası (uzunluğu, eni, hündürlüyü), meteoroloji (temperatur, rütubət) və hidroloji rejimi (quru, nəm) elmi baxımdan öyrənilmiş, onlardan turizm məqsədilə istifadə imkanları dəyərləndirilmişdir. Lakin digər mağaraların da öyrənilməsinə, onlardan turizm məqsədilə istifadəyə və speloturizm marşrutlarının təşkilinə ehtiyac duyulur [İmrani Z.T., Ağakışiyeva G.R., 2021, s. 113].

Son 30 ildə Azərbaycanda, xüsusən Qarabağ iqtisadi rayonunun siyasi-iqtisadi vəziyyəti speleoturist təklifinin inkişafında durğunluğa səbəb olmuşdur. Hazırda mağaralardan istifadə əsasən qeyri-qənaətbəxş vəziyyətdədir. Bunlarla yanaşı, speleoturizmin inkişafı üçün strateji planın olmaması da bu

sahədə çətinliklərin yaranmasına səbəb olur. Gələcəkdə speleoturizmin inkişafında dayanıqlı inkişaf meyarları əsasında daha dərinə öyrənilmiş mağaralara surfingin təşkili, eləcə də turist infrastrukturunun təklifinin yaxşılaşdırılması və bələdçi xidmətlərinin ixtisas hazırlığı nəzərə alınmaqla bu sahə inkişaf etdirilə bilər.

Qarabağ iqtisadi rayonunda prioritet turizm xidmətləri növlərindən biri də animasiya ilə bağlıdır. Animasiya, spesifik turizm məhsulunun hazırlanması üçün turizm proqramları və zəruri elementlərdən formalaşır.

Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Tərlan Növrəslinin Turanimator Təlim materialları kitabında animasiya: “turistlərin asudə vaxtlarını əyləncəli şəkildə keçirmələri və müəssisəyə olan tələbi artırmaq məqsədilə həyata keçirilən fəaliyyətlərdir” [6, s. 66] kimi qeyd edilmişdir.

Animasiya proqramları təkcə istehlakçılar üçün deyil, bütün turizm sənayesi üçün vacibdir. Animasiya proqramlarının funksiyalarla (adaptiv, iqtisadi, kompensasiya, stabilləşdirici, sağlamaşdırıcı, məlumatlandırıcı, maarifləndirici, təkmilləşdirici, reklam, psixoloji, informativ, pedaqoji) uyğunluğu turist marşrutlarına və səyahətə tələbatı artıracaqdır. Maraqlı məzmunlu turizm xidmətləri bazarı mehmanxana biznesinin nüfuzunu artırır. Bu gün turizm xidmətləri bazarında şiddətli rəqabət şəraitində heç bir tədbir animasiya proqramları əlavə edilmədən düşünülə və ya təşkil edilə bilməz [Novrasli T.N., 2016, s. 219-222.].

Animasiya bir turizm xidməti kimi turist xidmətlərinin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq və göstərilən xidmətlərin sayını genişləndirməklə turizm məhsulunu fəal şəkildə tanımaq və turizm biznesinin gəlirliliyini artırmaq məqsədi daşıyır. Bu gün animasiya dünyada turistlər üçün ən vacib xidmət sahələrindən biridir. Bu istirahət fəaliyyəti üçün xüsusi proqramların hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün bir fəaliyyətdir. Turizmdə animasiya avanqard sahələrindən biridir. Bunlara daxildir [İbragimov E.E., Semenchenko İ.V., Larchenko E.Y., 2020, s. 363-369]:

- ənənəvi bayramlar, festivallar, karnavallar;
- turnirlər;
- tarixi-bədii yönümlü hərəkətlər;
- hərbi mövzulu tarixi rekonstruksiyalar.

Şuşa şəhəri Azərbaycanın, o cümlədən Qarabağın mədəniyyət beşiyi hesab edilir. Qarabağda mədəni dəyərlərin paylaşması və tanınması istiqamətində məhz Şuşa şəhəri mühüm rol oynaya bilər. Şuşa şəhərində olan otellərdə, müxtəlif təyinatlı və tarixi dəyərlərə söykənən mədəni animasiyaların inkişaf etdirilməsi yolu ilə bura gələn həm yerli, həm də xarici turistlər tanış ola bilərlər. Onlar animasiya proqramlarında yaradılan xidmətlər və canlı əyləncə növləri vasitəsilə Qarabağın tarixi kökləri, milli adət ənənələri, ərazinin tanınması və istirahətlərini səmərəli təşkilini həyata keçirə bilərlər.

Qarabağ iqtisadi rayonunda inkişafı tələb olunan və perspektivli hesab edilən turizm növlərindən biri də SMART turizmdir.

Turistlərin üstünlükləri turizm sənayesinin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir və rəqabəti artırır. Ona görə də daimi yeniliyə ehtiyac var. Belə yeniliklərdən biri də SMART turizmi konsepsiyasıdır.

SMART turizm ağıllı elementlərin daimi və sistemli istifadəsinin turist üçün əlavə səyahət dəyərinin yaradılmasına səbəb olduğu turizm kimi müəyyən edilir. SMART turizmin təklif olunan tərfi ağıllı texnologiyalardan istifadə etməklə istehlakçı üçün turist xidmətinin əlavə dəyərinin əldə edilməsinə yönəlmişdir [Kormyagina, N. N. 2017 s. 45-57].

SMART turizmin əsas prinsiplərinə rəqəmsal oriyentasiya (turizm məhsulunun yaradılması) , yaşıllaşdırma (turizm məkanının ekologiyasının keyfiyyətini nümayiş etdirmək zərurətindən ibarətdir) və sosial təminat aiddir.

Qarabağ iqtisadi rayonunda SMART turizmin yüksək inkişaf templəri bir sıra iqtisadi, texniki və texnoloji, sosial və demografik amillərlə izah olunur ki, onların arasında ehtiyacların dəyişməsinə xüsusilə qeyd etmək istərdim. Aktiv turistlər həm gündəlik həyat, həm də istirahət və əyləncə ilə bağlı tamamilə yeni tələblər və üstünlüklər dəsti ilə xarakterizə olunur. Belə ki, turistlərin yeni nəsli SMART turizmdən istifadə etməyə üstünlük verir. Çünki SMART turizm hamı üçün əlçatan olan, qabaqcıl

texnologiyalarla təmin edilmiş, turizm ərazisinin davamlı inkişafına töhfə verən, ətraf mühitin və qonağın qarşılıqlı əlaqəsini və inteqrasiyasını asanlaşdıran innovativ məkanı ehtiva edir.

Nəticə. Qarabağ iqtisadi rayonunda turizm sənayesi iqtisadi siyasətin prioritet sahələrindən biri kimi qəbul edilir. Çünki turizm sahəsinin inkişafı və onun dayanıqlı fəaliyyət göstərməsi üçün regionun əlverişli təbii-coğrafi şəraiti vardır. Buna görə də Qarabağ iqtisadi rayonunda prioritet turizm növləri tədqiq edilməli və turizm sənayesinin inkişafına təkan verən prioritetli, lakin ənənəvi turizm xidməti növlərinə qonaqpərvərlik, müalicə sağlamlıq turizmi və speleoturizmi, yeni və müasir turizm xidməti növlərinə animasiyalar və SMART turizmi bu regionda inkişaf etdirilməlidir. Gələcəkdə bu sahələrin inkişafı turizm xidmətinin davamlı təminatçısı qismində çıxış edəcək.

Ədəbiyyat

1. İmanov, R.C. (2005) Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə qəsd – qondarma Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti. Bakı: Adiloğlu
2. İmrani, Z.T., Ağakışiyeva G.R. Qarabağda spelturizmin inkişaf etdirilməsi imkanları // Qarabağın biomüxtəlifliyi, torpaq və su ehtiyatları: keçmişi, bugünü və gələcəyi onlayn konfrans. Bakı: Elm 2021, s. 113.
3. Növrəsli, T.N., Özbəkzadə H.F. (2017) Turizm biznesində animasiya xidmətlərinin zəruriliyi // Sumqayıt Dövlət Universiteti Elmi xəbərlər, Cild 13, №4. Bakı.
4. Növrəsli, T.N. (2013) Azərbaycan turizm potensialının iqtisadi inkişaf üçün töhfələri // “Beynəlxalq hüquq və inteqrasiya problemləri” elmi analitik jurnalının №2(34), Bakı, 2013, səh.327-330
5. Növrəsli, T.N. (2013) Turizm olayına genel yaklaşım. “Beynəlxalq hüquq və inteqrasiya problemləri” elmi analitik jurnalının №4(36), Bakı.
6. Növrəsli, T.N. (2018) Turanimator Təlim materialları. Bakı: 2018, s. 66
7. İbragimov, E.E., Semenchenko İ.V., Larchenko E.Y., Sovremenniy etap razvitiya animacionnogo turizma v Rossiya, na primere kostyumirovannix turov // Prioritetnie napravleniya i problemi razvitiya vnutrennogo i mejdunarodnogo turizma, Materialı Mejdunarodnoy nauchno – prakticheskoy konferenchi. Simfepol: 2020, s. 363-369
8. Loiko, O.T. (2007) Turizm i qostinichnoe xozyaistvo. Tomsk: TPU.
9. Kormyagina, N. N. (2017) Smart turizm kak chast smart conchepchii // Marketing i logistika: nauch-praktik, No. 6 (14). magazine 2017. s. 45-57.
10. Medichinskiy turizm i eksport medichinskix usluq (2021) Moskva: Gbu "Niozmm Dzm".
11. Novrasli, T.N. (2018) Vajnost animacionnoy deyatelnosti v turisticheskoy biznese. Turizm və qonaqpərvərlik tədqiqatları beynəlxalq jurnal. Say IV, Bakı: səh. 42-51
12. Potapova, K. K. (2016) Vliyanie turizma na sechialno – ekonomicheskoe razvitie regionov // Molodoy ucheniy, No. 24. 219-222.
13. Cheglazova, M.E., Nesterova M.A. (2019) Theoretichesie osnovi jiznennogo chikla turisticheskogo produkta // Problemi i perspektivi razvitiya turizma v Yujnom federalnom okruge: Sbornik nauchnix trudov. Simferopol: FGAOU VO “KFU im. IN AND. Vernadsky.
14. Növrəsli, T.N., (2010) “Azerbyacan Turizm Potensiyelinin Kalkınma Amaçlı Değerlendirilmesi”. // Doktora Tezi. İzmir: “YÖK”.

Göndərib: 18.03.2022

Qəbul edilib: 20. 04.2022